

"Hjälp oss så att vi kan torka bort våra bekymmerstårar"

06:00 | 12-08-29

Skriv ut

ARJEPLOG - Nöden står hotande vid dörren, många hungrar och vi förmår inte ensamt avhjälpa eländet. Därför vänder jag mig till våra skyddslingar med bön om bistånd, om än så ringa, så att vi kan torka bort våra bekymmerstårar. Kyrkoherde Pehr Theodor Winnberg, Arjeplog, och senare i Arvidsjaur, sände den vädjan till landshövdingen, tidningsredaktionerna och allmänheten under nödåren 1862-1863.

Winnberg, ordförande för Arjeplogs fattigvårdsstyrelse, hade i oktober 1862 anmält till landshövding Sven Peter Bergman att Arjeplog var svårt drabbat och ville ha hjälp. Men därifrån dröjde det med besked varför Winnberg vände sig till tidningarna med ett upprop.

Winnberg hade reagerat över de rundliga svenska hjälpinsatserna för Finlands befolkning.

- Det förefaller hårt att vi, som själva är svenska inbyggare, skall uti svenskarnas hågkomst stå utlänningarna efter då nöden här är lika stor och det kyliga klimatet invid de ständigt isiga fjällbanden bland oss är vida outhärdligare, skrev Winnberg.

Kyrkoherden pekar bland annat på hur förödande frosten varit under den gångna kalla sommaren.

Hotande hungersnöd

Winnberg varnade för matbrist och hungersnöd, att den skulle bli rätt svår och betänkelig för det lilla samhället. Uppgifter hade inforrats från Arjeplogsborna över hur mycket de kunnat skörda från egen jord för sitt behov.

Bara två hade kunnat redovisa utsäde för nästa vår. Ingen inom hela Arjeplogsområdet hade fått tillräckligt med sädeskorn för avyttring till andra.

- Den obetydliga tillgången till det för svartaktiga brödet möjligen användbara slökorntet är långt för detta medtagen, så att den alltmer sig utvecklande nöden redan bland Arjeplogs nybyggare och inhysesfolk står hotande vid dörren, framhöll Winnberg.

Därtill kom en mängd samiska hushåll som saknade renar och bara kunde livnära sig på sitt lilla fiske.

- Naturligtvis är nöden ännu gräsligare och än mer hjärtslitande bland dem.

Winnberg noterar att förmögnare samer som ägde renar hade gjort berömdvärda uppoffringar i syfte att bidra till övriga församlingsbors uppehälle.

- De har sålt sina renar vida mer än vanligt och till billigare pris för nödens lindring, anför kyrkoherden.

Då pengar i stort sett saknades för många tvingades personer skuldsätta sig och grunda sitt livsuppehälle på krediter hos köpmännen. Flera hade så pass stor skulder att de inte längre fick handla. De fick förlita sig på att den eventuella ko som fanns i ladugården vilken kanske kunde ge en liten mängd mjölk.

Det visade sig också att det blivit foderbrist även i ladugårdarna.

- Då återstår intet annat än de getkreatur som en del lappar pläga hava till sällskap och mjölka sommartid och redan har slaktkniven måst tillgripas hos en och annan på det sista av dessa kreatur för att stilla den oavvisliga hungern, rapporterades det.

Från något ställe uppgavs tillgången på skogsfågel vara riklig och blev därför ett värdefullt tillskott för de drabbade nybyggarna, för att lindra hungern.

- Orrfågel, har börjat visa sig i stora skaror överallt i skogarna. Så mycket mer anmärkningsvärt som denna fågel aldrig förr varit synlig häruppe, meddelades det till tidningen.

I egenskap av fattigvårdsstyresman ansåg kyrkoherde Winnberg högst nödvändigt att påkalla hjälp utifrån. Han vände sig i första hand till invånarna i Piteå stad och landsförsamlingar, men även till andra bättre lottade, som inte fått 1862 års grödor felslagna.

Överrumplad av tiggare

Insamlingar gjordes i Piteabygden vilket resulterade i såväl i kontanter som spannmål, fördelade mellan Arvidsjaur och Arjeplog och även Älvsbyn. I Piteå anordnades bland annat ett "Sällskapsspektakel" till förmån för de nödlidande.

En av de Piteåbor som gick i spetsen för att insamlingen var konsul C A Winroth. Att Piteå stads syförening, liksom i 1856 års missväxt, auktionerade ut sina handarbeten till förmån för de nödlidande såg Arjeplogsherden som en trösterik glädje och konstaterade att "ädelmodiga människor ömmade för de vanlottade Lappmarksborna och inte är döva för att ibland oss i fjällen av svält lidandes klagan utan bredvilligt med bidrag, än så ringa, vill avtorka våra bekymmerstårar". Nöden hade slagit till vid flera tillfällen tidigare. År 1851 var det stora problem, det svåraste missväxtåret sedan 1812 i Lappmarken. Svagåren upprepades 1866-1868, sedan frosten tagit säd som potatis. Insamlingsaktionerna den gången sträckte sig till Norge, England och Danmark.

Under den tiden skrev Per Theodor Winnberg i ett brev till en köpman i Piteå bland annat:

- Nöden har ock här varit förfärlig, vilket man icke minst fått vidkännas i bättre hus genom överrumplingen av tiggare från alla håll som begärt mat.

1893 är det kyrkoherde Gustaf Calleberg som rapporterar att säden aldrig kom till morgnad i Arjeplog, efter rikligt regnande, att potatisen inte vuxit till sig och att vargar härjat i renhjordarna.

- Det hela förvärras av att det är andra dåliga foderåret på två år, noterar kyrkoherden.

1902 och 1903 flaggades det även för nöd, med åtföljande insamlingar. Kyrkoherde Magnus Theodor Berlin i Arvidsjaur rapporterar att missväxten kunde liknas vid den som drabbade Lappmarken år 1867. Även nu gjordes stora insamlingar, bland annat i USA, för de nödlidande.